

Mester nélkül is tanítvány az ember

1.

Alkotói köröknek, műhelyeknek, csoportosulásoknak sosem voltam tagja; ezt részint alkati zárkózottság (és bizonyos önfejlés) magyarázhatja, részint a korszellem szétzilálta közösségi struktúrákból is következhet. Mégse mondanám, hogy magános utakat jártam be, sőt. Nincs egyszemélyes ember. Hatások egyvelege, összefüggésrendek alanya vagyunk mind, legkevésbé a sorsunk a sajátunk. Szakmai fátumokat sem tudok elképzelni eltérítő vagy irányító, előrébb támogató vagy hátrébb hökkentő – személyes vagy személytelen – körülmények nélkül.

2.

Ha jól értem, a felkérés nem – vagy nem elsősorban – irodalmi szocializációra kíváncsi. Az meglehetősen szokványosnak mutatkozik: a szülői ház könyves kultúrájától (édesanyám olvasási szenvedélyétől) gimnáziumi és egyetemi tanárok üdvös befolyásán át kollégák, szerkesztők véleményező jóindulatáig. De szívesen nevesítek – a teljesség igényét nem vállalva – e láthatatlan mentorok közül is néhány igazán fontosat: a pécsi Kodály Zoltán Gimnáziumban a néhai Gyulavári László magyarórái, a Janus Pannonius Tudományegyetem magyar szakán Mátyóki Endre és H. Nagy Péter szemináriumai, valamint Kulcsár Szabó Ernő előadásai voltak döntő hatással további szakmai életemre. Közben és később: lapok, szerkesztők, szerkesztőségek – az *Alföldtől* (Keresztury Tibor) az *Iskolakultúrán* (H. Nagy Péter) át a *Vigiliáig* (Bende József). Néhány év óta az *Új Embernek* (a katolikus hetilap *Mértékadó* című műsoros-kulturális mellékletének) vagyok állandó szerzője, itt Pallós Tamás szerkesztői jóvoltából születhetett meg tetemes számú jegyzetem; a *Magyar Napló* folyóirat részéről Ekler Andrea szólít meg újra és újra; a *Napút Online* szerkesztőjeként pedig a Szondi György főszerkesztővel folytatott, kedélyes-szakmai konzultációk, illetve a szerzők és kéziratok sokfélesége lát el folytatólagos lelki-szellemi táplálékkal.

Mintegy hatvan kötetem jelent meg számos kiadónál. A pécsi Pro Pannonia Kiadó (Szirtes Gábor vezetésével), majd az Interkulturális Kutatások Kft. (Balázs Géza), s ugyancsak évek óta a Napkút Kiadó (Szondi Bence) és a Cédus Művészeti Alapítvány (Szondi György) például többször is bizalommal fogadta kézirataimat; nem lehetek eléggé hálás ezért. Az pedig, hogy (kis)monográfiákat

– illetve monográfiaértékű esszéköteteket – kezdtem írni, elsősorban Hafner Zoltán érdeme: a legelső ilyen munkára ő kért fel másfél évtizede.

3.

Nem akarván meghamisítani a kapott téma szellemét, mester–tanítvány viszonyaimon is el kell e helyt tünődnöm. Megérlelve a rövid választ: nem volt ilyenben részem. Mesteri hatást mégis többen gyakoroltak rám.

Gimnazistaként Németh G. Béla, egyetemista koromban Kulcsár Szabó Ernő értekező prózai beszédmódja és tudósi látószöge nyugtázott le. Óhatatlanul sokat tanultam – módszertani vonatkozások, gondolati eshetőségek és szófordulatos mozzanatok szintjén is – mindkettejüktől. Később – nem függetlenül attól, hogy Balogh Robert szerkesztő barátom felkérésére a *Terasz.hu* portál rendszeres szerzője lehettem – esszéisztikusabb nyelvet kerestek írásaim, ez a hagyomány által felkínált elődök felé fordította érdeklődésemet. Babits Mihály, Németh László, Szerb Antal, Hamvas Béla, Pilinszky János, Nemes Nagy Ágnes, Csoóri Sándor, Balassa Péter, Esterházy Péter és más,

Halmai Tamás
a pécsi
Cooltourban,
2023
Fotó:
Szigetváry Zsolt
© MTI

a hazai esszéisztika történetét meghatározó szerzők nyújtottak – és nyújtanak folyamatosan – mintát a szabad és személyes beszéd ethoszára. De a jó franciákat – esszéírókat, aforizmaszerzőket s a neokatolikus teológia jeleit – is emlíhetném, Pascaltól Simone Weilig.

Kritikusi működésemben a valamikori *Népszabadság* hétvégi mellékletének szerkesztője, Varga Lajos Márton nógató-kiigazító figyelme, fegyelme hozott érdemi előrelépést. Megtanulhattam, hogyan kell és lehet röviden és gyorsan írni – jószerével bármit.

4.

Nagyjából harminc éve publikálok, és a kezdetektől több műfajban (tanulmány, esszé, kritika, recenzió, jegyzet, széppróza, vers, gyerekvers, mese, paródia). Verseimet a folyóiratok hol közölték, hol nem; jellemzően egyik eset sem foglalt magában részletes értékelő véleményt. Kedvesen ritka kivétel volt például Várad Szabolcs a *Holminál*; valamint itt említendő újra Varga Lajos Márton: több verse köszönheti végső változatát kérlelhetetlen ízlésbiztonságának és konstruktív őszinteségének.

Lírikusi ténykedésem mikéntjét tehát kevésbé a szerkesztőségi visszajelzések, jóval inkább olvasástapasztalatok szabták meg. Többé-kevésbé Pilinszky-epigonként indultam, de ma – úgy mondanám – Hölderlin, Rilke, Babits a „mesterem”. (Utóbbi fejleményhez hozzátartozik, hogy az elmúlt esztendőben többször időzhettem Esztergomban, és – túl a város Dunakanyarba simuló, patinás jelenlétén – a G. Tóth Franciska irányította Babits Mihály Emlékház különös, ihlető történeti aurával ajándékozott meg mindig.) A magaslati beszéd e hagyományához persze több ízlésformáló katarzison át vezetett az út; hadd utaljak, csak példaképpen, Rába György és Székely Magda költészetének varázsára.

5.

Végül – és végre – a személyes kapcsolatokról, kapcsolódásokról is néhány szót. Levélváltásaimat, telefonbeszél-

getéseimet Vasadi Péterrel lelki adományként, felejtetetlen emlékként tartom számon. A hozzám hasonlóan pécsi Bertók Lászlóval érdekes mód nem sűrűn találkoztam, de azok mindig örömmel bélelt alkalmak voltak. Élő kortársaink közül Báthori Csaba, Hegedűs Gyöngyi, Iancu Laura levelei (baráti eszme- és kéziratcseréink) szállítanak légterembe átfényesült oxigént; Halmosi Sándor vagy Kalász Márton versei pedig a megszólalás súlyát tanítanak fajsúlyá átügyeskedni, miközben tónus és optika is eltanulható e szerzőktől.

Leggyakrabban alighanem Báthori Csaba köteteit forgatom. Mindig szerettem és becsültem a munkáit, de egy, az egészségem szempontjából krízises őszön – 2016 októberében – kerültem igazán közel ontologikus nyelvművészetéhez. Kaposvárra utaztam busszal, s mire megérkeztem, a *Jel a semmiről* című verseskötet új életre biztató társaságommá vált. (Hogy a 2019-es válogatott kötetem, a *Jézus öregkora* és a 2020-ban megjelent verseskönyvem, a *Kint lények járnak között* számomra perdöntő nyelvi-poétikai fordulat játszódott-játszódkhatott le: mindenekelőtt a Rilke–Báthori-„tengely” közreműködéséből eredtetném.)

Ha elakadok a lélegzetvételben, Csaba verseiből, esszéiből, prózáiból mindig kapok inspirációt a levegő domesztikálásához.

6.

Mesterekről tehát nem beszélnék – miközben tanítvány vagyok, nyilván és sokszorosan. Akkor is, ha „csak” olvasmányélmények útján, munkaalkalmak keretében vagy barátságoknak köszönhetően – azaz a beszélgetés tágon értett jelentésében el-elmerülve – volt és van szerencsém hatások alá kerülni.

7.

Tanítvánnyá érdemesül, aki beszélget? Igen; talán. De adeptussá csak egyetlen Mester avathatja az embert. Róla majd máskor, máshol.